

Пирог Г.В.
кандидат філософських наук,
доцент кафедри теоретичної та практичної психології,
Ворожєєва В.В.
магістрантка,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ТЕОРЕТИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ РЕЛІГІЙНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ

Формування толерантної поведінки, віротерпимості, миролюбності, запобігання різних видів екстремізму мають особливу актуальність у сучасному суспільстві. Толерантність є невід'ємною складовою соціальних відносин, з нею пов'язані повага до іншої людини, її поглядів, цінностей, поведінки. Толерантність передбачає усвідомлення можливостей спільного життя людей, які мають між собою значні відмінності, та здатність мати права і свободи, не порушуючи права і свободу інших.

Толерантність являється предметом дослідження у різних наукових напрямках, зокрема, у філософському, соціологічному, історичному, педагогічному та психологічному. У психологічній літературі дослідження присвячувались національній, релігійній й расовій нетерпимості (Г.Айзенк, Т.Адорно, М.Боуен); особливостям міжетнічної толерантності (Н.М.Лебедеєва, В.М.Павленко, М.І.Пірен, Т.А.Устименко); характеристикам толерантної та інтолерантної особистості (Г.Олпорт, С.К.Бондирєва, Д.В.Колесов); місцю толерантності в процесі існування особистісної цілісності (О.Г.Асмолов, Є.Ф.Казаков, В.О.Тишков); рисам комунікативної толерантності (В.В.Бойко), прикладним аспектам формування толерантної свідомості (О.О.Савченко).

Одним із перших психологічне трактування толерантності надав Г. Олпорт. Він, спираючись на дослідження Т. Адорно та інших психологів, виділив цілий ряд істотно значущих для толерантної особистості характеристик: орієнтація на себе, потреба в визначеності, менша прихильність до порядку, здатність до емпатії, перевагу свободи й демократії, усвідомлення себе і критичність до себе, відповідальність, захищеність, почуття гумору [4].

Науковці розрізняють політичну, міжнаціональну, расову, гендерну, вікову, фізіологічну, сексуально-орієнтаційну, освітню, географічну, міжкласову, маргінальну та релігійну толерантність [2]. Релігійна толерантність розуміється як ставлення до догматів різних конфесій, релігійності, особливостям літургії з боку віруючих та невіруючих, представників різних конфесійних груп.

Релігійну толерантність визначають як «терпиме ставлення adeptів однієї релігійно-конфесійної спільноти до adeptів інших релігійно-

конфесійних спільнот. Кожен слідує своїм релігійним переконанням і визнає аналогічне право інших» [1].

Прояви релігійної толерантності поділяються в залежності від об'єкта ставлення:

- толерантність у ставленні до іновірців (християнин – мусульманин, мусульманин – буддист, християнин – буддист тощо);
- толерантність у ставленні до представників інших конфесій (католик – протестант, протестант – адепт православної церкви, суніт – шиїт тощо);
- толерантність до сектантських рухів і сектантських рухів один до одного;
- толерантність між віруючими в Бога і невіруючими (віруючий – атеїст) [3].

З психологічної точки зору, релігійна толерантність розуміється як комплекс установок по відношенню до інших релігійних груп. Розглядаючи релігійну толерантність як комплекс установок, можна виділити її наступні компоненти:

- когнітивний – уявлення про інші релігійні групи, про їх культуру та міжетнічні відносини; знання про феномен толерантності, права людей незалежно від релігійної приналежності;
- емоційний – відношення до інших релігійних груп;
- поведінковий – конкретні акти толерантного або інтолерантного реагування, яке проявляється у спілкуванні.

Релігійна толерантність обумовлена структурою цінностей на особистісному та суспільному рівнях. На соціальному рівні функціонування релігійних цінностей пов'язано з взаємною обумовленістю цінностей і суспільних процесів [5]. У зв'язку з тим, що в основі характерної для сучасного суспільства секуляризації лежить утрата загальності й абсолютності релігійного впливу, релігійні цінності можуть виконувати як функцію інтеграції, так і дезинтеграції. Секуляризація, як зниження ролі релігії у суспільному житті, сприяє підвищенню рівня релігійної толерантності, зменшенню ворожнечі і зіткнень на ґрунті релігійних відмінностей.

Ціннісний компонент складає підґрунтя механізмів забезпечення релігійної толерантності. Позитивні механізми передбачають знання, прийняття та повагу щодо релігійно-конфесійних ідей і цінностей іновірців. Вони пов'язані з впровадженням та забезпеченням в суспільстві релігійної толерантності шляхом взаємного пізнання різних релігійно-конфесійних груп, взаємного прийняття і взаємоповаги до різних систем цінностей. Негативні механізми передбачають байдужість до релігійно-конфесійних поглядів і цінностей іновірців, в результаті чого забезпечується відсутність ворожнечі і зіткнень на релігійному ґрунті [1]. Проте, релігійна терпимість, що заснована на байдужості, часто обумовлена незнанням і рано чи пізно може призвести до проявів нетерпимості.

Таким чином, релігійна толерантність – це багатоаспектне явище, що має загальні психологічні риси з іншими видами толерантності. Вона відображає прийняття «інших», що мають приналежність до якоїсь релігійної групи, і виступає як комплекс установок по відношенню до них. У суспільстві релігійна толерантність забезпечує стабільність і співіснування різних релігійно-конфесійних груп.

Список використаних джерел

1. Абуов А. П. Межконфессиональный диалог как основа социального согласия [Электронный ресурс] / А. П. Абуов – Режим доступа: <http://www.embkaztm.org/article/142>
2. Мацковский М. С. Толерантность как объект социологического исследования // Век толерантности: Научно-публицистический вестник. – Вып. 3-4. – Режим доступа: <http://www/tolerance.ru/p-mag-last.shtml>
3. Мчедлов А. П. Религиозная толерантность [Электронный ресурс] / А. П. Мчедлов — Режим доступа: http://www.nravstvennost.info/library/news_detail.php?ID=2070
4. Олпорт Г. Толерантная личность / Г. Олпорт // Национальный психологический журнал. – 2011. – №2 (6). – С. 155-159.
5. Пирог Г. Соціальні аспекти функціонування релігійних цінностей / Г. Пирог // Українське релігієзнавство : Бюлетень Української Асоціації релігієзнавців і Відділення релігієзнавства Інституту філософії ім. Г.С.Сковороди НАН України. – Київ, 2003. – Вип. 26. – С. 30-37.

Пирог Г.В.

кандидат філософських наук,

доцент кафедри теоретичної та практичної психології,

Коробко Д.С.

магістрантка,

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО ВИБОРУ СТАРШОКЛАСНИКІВ УСТАНОВ ІНТЕРНАТНОГО ТИПУ

Перед старшокласниками, які виховуються в установах інтернатного типу, постає нелегке завдання професійного самовизначення. Теоретичний аналіз особливостей професійного самовизначення старшокласників, які знаходяться у складних життєвих обставинах, показав, що вони мають більше проблем у цій сфері, ніж старшокласники загальноосвітніх шкіл [2].

У даній публікації розглядаються особливості професійного вибору старшокласників, які виховуються в установах інтернатного типу. Емпіричне дослідження проводилось серед старшокласників загальноосвітньої школи-інтернату І-ІІІ ступенів в Житомирській області протягом 2017 навчального